

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра ветеринарно-санітарного інспектування, мікробіології,
гігієни та патологічної анатомії

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
БК Основи нутриціології

Спеціальність	211 «Ветеринарна медицина»
Освітня програма	«Ветеринарна медицина»
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)

Суми – 2026

Розробник: ЛН Людмила НАГОРНА, д.вет.н., професор кафедри ветеринарно-санітарного інспектування, мікробіології, гігієни та патологічної анатомії

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри ветеринарно-санітарного інспектування, мікробіології, гігієни та патологічної анатомії	протокол № 15 від 2 червня 2026 року	
	Завідувач кафедри	 Роман ПЕТРОВ

Погоджено:

Гарант освітньої програми ОЧ Олександр ЧЕКАН

Декан факультету, де реалізується освітня програма ЛН Людмила НАГОРНА

Рецензія на робочу програму(додається) надана: Оксана ШКРОМАДА

Роман ПЕТРОВ

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

Н.Т.ар (Надія Тараканів)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 19.06 2026 р.

Інформація про перегляд робочої програми (силабусу):

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Основи нутриціології		
2.	Факультет/кафедра	Факультет ветеринарної медицини / кафедра ветеринарно-санітарного інспектування, мікробіології, гігієни та патологічної анатомії		
3.	Статус ОК	Вибірковий компонент ОП		
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для (заповнюється для обов'язкових ОК)			
5.	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркового ОК)	Підготовки здобувачів за ОС магістр спеціальностей 211 «Ветеринарна медицина» з метою розширення та поглиблення набутих під час вивчення нормативних дисциплін загальних та фахових компетентностей		
6.	Рівень НРК	7 рівень		
7.	Семестр та тривалість вивчення	5 семестр, 15 тижнів		
8.	Кількість кредитів ЄКТС	5,0;		
9.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття)		
		Лекційні	Практичні/семінарські	Лабораторні
		-	-	44
				Самостійна робота
				106
10.	Мова навчання	Українська		
11.	Викладач/Координатор освітнього компонента	д.в.н., професор Нагорна Л.В.		
11.	Контактна інформація	Тел.: +8(050) 628 66 85; l.nagorna@snau.edu.ua		
12.	Загальний опис освітнього компонента	Освітній компонент пов'язаний із загальним цілями ОП та забезпечує вивчення поживні речовини та інші компоненти, що містяться в продовольчій сировині рослинного і тваринного походження, кормах тощо їх дію та взаємодію, роль у виникненні захворювань та підтримці здоров'я тварин, процеси споживання кормів.		
13.	Мета освітнього компонента	Сформувати у здобувачів розуміння теоретичної та практичної основи впливу процесів живлення та годівлі на стан продуктивних та непродуктивних тварин. Можливість до формулювання висновків щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування тварин, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації тварин різних класів і видів. Здійснювати моніторинг причин поширення хвороб різної етіології та біологічного забруднення довкілля відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.		
14.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Освітній компонент базується на основі вивчення ОК: Фізіологія тварин, Ветеринарна гігієна і санітарія утримання тварин, Етологія та благополуччя тварин		
15.	Політика академічної	Під час вивчення ОК не допускаються будь-які прояви академічної		

	доброчесності	недоброчесності. При виявленні порушення академічної доброчесності (списування, академічний плагіат, користування гаджетами під час виконання підсумкових завдань) виконані завдання анулюється і не зараховується, здобувач направляється на повторне виконання комплексу завдань. У випадку виникнення порушень реагування відбувається відповідно до нормативної документації щодо академічної доброчесності учасників освітнього процесу в Сумському НАУ (https://snau.edu.ua/viddil-zabezpechennya-yakosti-osviti/zabezpechennya-yakosti-osviti/akademichna-dobrochesnist/).
16.	Ключові слова освітнього компонента	Нутріцевтики, кормові добавки, мінеральні елементи, ліпідне, білкове, вуглеводне, енергетичне живлення, харчова поведінка, макро-та мікронутрієнти, вітаміни

2. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу			Рекомендована література ¹	
	Аудиторна робота		Самостійна робота		
	Лк	П.з / семін. з		Лаб. з.	
Тема 1. Історія нутриціології. Предмет і методи нутриціології. Предмет і завдання нутриціології. Історія виникнення нутриціології.			4	6	[1-5, 8-13, 15]
Тема 2. Кормові особливості травоядних, всеїдних і м'ясоїдних тварин Кормові особливості травоядних, м'ясоїдних та всеїдних дрібних домашніх та декоративних тварин. Особливості підготовки кормів для тварин. Оцінка фізичного стану собак, аналіз і корекція добового раціону залежно від маси тіла, породи, активності та фізичного навантаження собаки з урахуванням віку, фізіологічного стану і виду корму.			6	13	[1-6, 12-15]
Тема 3. Ветеринарна нутриціологія для домашніх тварин. Основні терміни і поняття. Фактори, що визначають споживання кормів тваринами. Фактори, які визначають привабливість різних типів кормів для дрібних домашніх та декоративних тварин.			6	15	[1-4, 15]
Тема 4. Ветеринарне значення забезпечення білкової потреби. Джерела білків та замінних і незамінних кислот для дрібних домашніх та декоративних тварин,			6	10	[1-5, 8-13, 15]

¹ Конкретне джерело із основної чи додатково рекомендованої літератури

що відносяться до м'ясоїдних, трав'яїдних та всеїдних тварин. Причини порушення білкового обміну у дрібних домашніх тварин, корекція потреби у тваринному і рослинному білку з метою профілактики порушень функціонального стану тварин. Розрахунок потреби в нутрієнтах.					
Тема 5. Ветеринарне значення ліпідного живлення домашніх тварин. Джерела ліпідів та замісників і незамінних жирних кислот для дрібних домашніх та декоративних тварин, що відносяться до м'ясоїдних, трав'яїдних та всеїдних тварин. Причини порушення ліпідного обміну у дрібних домашніх тварин, корекція потреби у тваринному і рослинному жирі з метою профілактики порушень функціонального стану тварин.			6	10	[1-4, 15]
Тема 6. Ветеринарне значення вуглеводного живлення домашніх тварин. Види та джерела вуглеводів і енергії для дрібних домашніх та декоративних тварин, що відносяться до м'ясоїдних, трав'яїдних та всеїдних тварин. Аналіз причин порушення вуглеводного обміну у дрібних домашніх тварин, корекція потреб у вуглеводах з метою профілактики порушень функціонального стану тварин			6	15	[1-6, 8-13, 15]
Тема 7. Мінеральні речовини для тварин. Профілактика мікроелементозів. Джерела мінеральних речовин та принципи їх використання для дрібних домашніх та декоративних тварин, що відносяться до м'ясоїдних, трав'яїдних та всеїдних тварин.			6	15	[1-5, 8-13, 15]
Тема 8. Смакові та ароматичні добавки в кормах для тварин. Характеристика смаколиків для тварин. Класифікація смакових, ароматичних добавок, підсилювачів забарвлення, антиоксидантів, консервантів, стабілізаторів та інших добавок у кормах для дрібних домашніх тварин. Класифікація, призначення і правила використання ласощів для дрібних домашніх			4	22	[1, 2, 3, 7, 15]

тварин					
Всього	-	-	44	106	

3. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять, консультацій</u>)	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)
ДРН 1. Орієнтуватися у різних класичних та сучасних методах вивчення поживності кормів, годівлі продуктивних та екзотичних тварин.	Представлення класичних та сучасних методів визначення поживності кормів. Аналіз різних схем годівлі продуктивних та екзотичних тварин. Розбір та пояснення ситуаційних завдань та виробничих кейсів щодо годівлі різних видів продуктивних та екзотичних тварин. Представлення теоретичного матеріалу у вигляді презентаційної доповіді. Демонстрація наочних матеріалів, зразків кормів та проб. Проведення відбору кормів в межах навчально-виробничої лабораторії «Віварій СНАУ».	Самостійне опрацювання різних навчальних джерел, навчально-методичної літератури, монографій, наукових статей. Перегляд відеоматеріалів на наукових ресурсах. Самостійне зіставлення класичних і сучасних підходів до визначення енергетичної, протеїнової, мінеральної та вітамінної цінності кормів, виявлення їхніх переваг, недоліків і сфер застосування. Самостійне виконання завдань з оцінки поживності окремих кормів, добору кормових компонентів, аналізу раціонів та їх відповідності потребам конкретних видів тварин. Аналіз практичних ситуацій, пов'язаних із годівлею продуктивних та екзотичних тварин, вибором кормів, інтерпретацією результатів аналізу та прийняттям обґрунтованих рішень. Самостійне опрацювання окремих тем із подальшим систематизованим викладом матеріалу в усній або мультимедійній формі. Використання таблиць поживності кормів, норм годівлі, раціонів, схем класифікації кормів та інших довідкових матеріалів для закріплення теоретичних знань і формування навичок практичного орієнтування.
ДРН 2. Здійснювати оцінку фізичного стану продуктивних та екзотичних тварин, аналізувати і корегувати добовий раціон залежно від маси тіла, породи,	Представлення теоретичних основ оцінки фізичного стану тварин, принципів нормування годівлі, факторів, що впливають на добову потребу в поживних речовинах, та підходах до корекції раціонів. Демонстрація та наочний показ схеми, таблиці норм годівлі, зразків раціонів, відеоматеріалів, фотографій, а також демонстрація методів оцінки вгодованості,	Самостійне вивчення підручників, статей і методичних матеріалів з питань оцінки фізичного стану тварин та нормування їх годівлі. Використання довідників, таблиць поживності кормів і рекомендацій щодо годівлі різних видів тварин. Самостійне виконання завдань, пов'язаних з оцінкою стану тварини, виявленням недоліків годівлі та корекцією раціону. Обчислення добової потреби тварини в кормах і поживних

активності та фізичного навантаження, продуктивності з урахуванням віку, фізіологічного стану і виду корму.	кондиції та фізіологічного стану тварин. Розбір та аналіз виробничих кейсів та ситуацій для визначення причин порушення годівлі. Розробка способів оптимізації раціону для конкретної тварини. Порівняння різних варіантів раціонів за енергетичною, протеїновою, мінеральною та вітамінною цінністю з урахуванням потреб тварин.	речовинах, визначення оптимального складу раціону. Складання та обґрунтування раціонів для продуктивних та екзотичних тварин різного віку, маси тіла, породи та фізіологічного стану. Виконання тестових завдань, контрольних запитань і перевірка правильності власних розрахунків. Систематизація матеріалу у вигляді коротких записів, таблиць і схем для кращого засвоєння теми.
ДРН 3. Розраховувати потребу в нутрієвтиках для декоративних тварин, продуктивних і непродуктивних тварин різних видів. Аналізувати причини порушень різних видів обміну у продуктивних, непродуктивних та екзотичних тварин.	Представлення теоретичних основ щодо нутрієвтиків, їх ролі в годівлі тварин, а також причин і механізмів порушень обміну речовин. Демонстрація зразків нутрієвтичних добавок, схем їх застосування, таблиці, дозування та приклади порушень обміну у різних видів тварин. Пояснення алгоритмів розрахунку потреби в нутрієвтиках, правил добору добавок і підходів до аналізу стану тварин. Розбір виробничих ситуацій щодо порушень обміну, у яких потрібно визначити можливі причини та обґрунтувати вибір нутрієвтиків. Роботу над практичними кейсами, пов'язаними з дефіцитом або надлишком окремих поживних речовин. Порівняльний аналіз потреб у нутрієвтиках у декоративних, продуктивних, непродуктивних та екзотичних тварин різних видів.	Самостійне опрацювання таблиць дозування нутрієвтиків, схем їх застосування та норм для тварин різних видів і фізіологічних станів. Визначення можливих причин порушень обміну речовин за описом симптомів, умов годівлі та утримання тварин. Складання рекомендацій щодо застосування нутрієвтиків у конкретних видів тварин з обґрунтуванням вибору. Співставлення даних із різних джерел щодо складу, ефективності та особливостей використання нутрієвтиків. Систематизація матеріалу про види нутрієвтиків, їх призначення та зв'язок із порушеннями обміну. Виконання тестових завдань та питань для самоперевірки. Самостійне опрацювання проблемних ситуацій, пов'язаних із дефіцитом мікро- і макронутрієнтів та порушеннями обміну.
ДРН 4. Проводити ідентифікацію, інтерпретацію та корегування зміни харчової поведінки тварин за перебування їх в змінених умовах гомеостазу, різноманітних стресових ситуаціях тощо.	Представлення теоретичного матеріалу щодо харчової поведінки тварин, впливу стресу та змін гомеостазу на споживання корму. Діалог зі студентами щодо спонукання студентів визначати причини зміни апетиту, поведінки та адаптаційних реакцій тварин. Представлення і розбір клінічних і поведінкових кейсів, у яких необхідно встановити причини змін харчової поведінки. Демонстрація фото-та відеоматеріалів щодо нормальної та зміненої харчової поведінки тварин у стресових умовах. Пояснення алгоритму ідентифікації змін харчової поведінки та принципи її корекції. Розбір конкретних ситуацій та добір способів корекції годівлі й умов утримання. Перевірка правильності висновків студентів і за потреби	Самостійне вивчення джерел щодо харчової поведінки тварин, адаптації до стресу та змін у гомеостазі. Самостійне визначення причин змін харчової поведінки тварин у стресових або патологічних умовах, зіставлення ознак нормальної харчової поведінки з відхиленнями, спричиненими стресом чи змінами умов утримання. Визначення причин змін харчової поведінки тварин у стресових або патологічних умовах. Самостійне зіставлення ознак нормальної харчової поведінки з відхиленнями, спричиненими стресом чи змінами умов утримання. Вибір способів корекції годівлі та поведінки тварин залежно від конкретної ситуації. Окреме опрацювання тем, пов'язаних із впливом стресу на апетит, споживання корму та адаптацію тварин. Систематизація факторів, що впливають на харчову поведінку, та способів її корекції.

	корекція їх відповідей.	Виконання тестових завдань і контрольних питань для перевірки розуміння теми. Самостійне формулювання пропозицій щодо корекції годівлі та умов утримання тварин для нормалізації харчової поведінки.
--	-------------------------	--

4. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

4.1.Діагностичне оцінювання

Тестування на предмет володіння термінологією, яка застосовується при вивченні ОК. Оцінка не виставляється.

4.2. Сумативне оцінювання

4.1.1.Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1	Тематичне усне опитування	10 балів / 10 %	Впродовж вивчення ОК
2	Виконання завдань на лабораторно-практичних заняттях	10 балів / 10 %	Згідно з розкладу
3	Тест множинного вибору в системі Moodle	60 балів / 60 %	Впродовж 1 та 2 модульних тижнів
4	Доповідь з презентацією за темами, що виносяться на самостійне опрацювання	20 балів / 20 %	Згідно з розкладу
	Разом	100 балів/100%	

4.1.2. Критерії оцінювання

Компонент ²	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно ³
Тематичне усне опитування	<2 балів	З балів	5 балів	10 балів
	Студент може відтворити тільки окремі фрагменти з курсу.	Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкриті, відсутній аналіз інших підходів до питання	Виконано усі вимоги завдання	Виконані усі вимоги завдання, продемонстровано креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми
Виконання завдань на лабораторно-практичних заняттях	<12 балів	12-14 балів	15-19 балів	10 балів
	Вимоги щодо завдання не виконано	Більшу частину завдань виконано з використанням на основі основних теоретичних положень, студент з труднощами пояснює правила вирішення лабораторно-	Студент засвоїв основний матеріал, та розуміє і виконує лабораторно-практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення,	Здобувач реалізує теоретичний матеріал дисципліни при виконанні лабораторно-практичних робіт, здатен

² Зазначити компонент сумативного оцінювання

³ Зазначити розподіл балів та критерії, що зумовлюють рівень оцінки

		практичних завдань. Виконання індивідуальних контрольних завдань значно формалізовано, відсутнє глибоке розуміння роботи	що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядались з викладачем, але допускає незначну кількість неточностей.	аналізувати та співставляти отримані результати на основі набутих з даної дисципліни знань, умінь, практичних навичок
Тест множинного вибору в системі Moodle	≤ 10 балів	30-40 балів	50 балів	60 балів
	Студент дає правильну відповідь на декілька питань ($\leq 33\%$ правильних відповідей).	Студент має певні знання, передбачені в програмі дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються і дає правильну відповідь на декілька питань (34–59% правильних відповідей).	Студент в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, і дає правильну відповідь на декілька питань (60–89 % правильних відповідей).	Студент демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі дисципліни, правильно дає відповідь на питання тесту (90–100 % правильних відповідей).
Доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни	<9 балів	10 балів	15 балів	20 балів
	Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у студента відсутні. Студент не виконав самостійне опрацювання матеріалу.	Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни студент виконав, але окремі складові відсутні або недостатньо опрацьовані, студент працював пасивно.	Знає основні положення, що мають визначальне значення при виконанні самостійної роботи / індивідуальних завдань. Помилки у відповідях є не суттєвими.	Виконано усі вимоги, завдання, продемонстровано креативність, вдумливість, запропоновано власне вирішення проблеми.

4.3. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Усний зворотній зв'язок після вивчення кожної теми	На кожному занятті
2	Усний зворотній зв'язок від викладача під час виконання лабораторно-практичних завдань	Наприкінці заняття
3	Усний зворотній зв'язок від викладача після доповіді здобувачем презентації за тематикою самостійного вивчення окремих тем ОК	Протягом занять після доповіді здобувача

5. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

Основні джерела

1. Дуденко Н.В., Павлоцька Л.Ф., Цихановська І. В., Лазарева Т.В., Алєксандров О.В., Ковалекно В.О., Л.Л. Скуріхіна, Євлаш В.В. Нутриціологія. 2024. 527 с.

Методичне забезпечення

2. Нагорна Л.В., Фотіна Т.І. зі співавторами Основи нутриціології. Методичні вказівки до лабораторних занять та самостійної роботи для студентів денної форми навчання спеціальності 211 Ветеринарна медицина освітнього ступеня «магістр», 2023, 0,8 ум. др.ар. (пр. №2, від 6.11.2023 р. метод. ради ФВМ СНАУ).
3. Фотіна Г.А., Фотіна Т.І., Нагорна Л.В. зі співавторами Державний контроль харчових продуктів. Безпека і якість харчових продуктів. Система управління безпечністю харчових продуктів та кормів. Безпека та гігієна кормів і кормових добавок та годівля тварин. Здійснення контролю на кордоні та в країнах експортерах. Методичні вказівки до лабораторних занять та самостійної роботи для студентів денної форми навчання в галузі знань 21 Ветеринарія., 2023, 1,5 ум. др.ар. (пр. №2, від 6.11.2023 р. метод. ради ФВМ СНАУ).
4. Фотіна Г.А., Фотіна Т.І., Нагорна Л.В. зі співавторами Система управління безпечністю харчових продуктів та кормів. Безпека та гігієна кормів і кормових добавок та годівля тварин. Державне забезпечення безпечності та якості харчових продуктів. Методичні вказівки до лабораторних занять та самостійної роботи для студентів денної форми навчання в галузі знань 21 Ветеринарія., 2023, 1,3 ум. др.ар. (пр. №2, від 6.11.2023 р. метод. ради ФВМ СНАУ).

Додаткові джерела

5. Богданов Г.О. Кандиба В.М., Ібатуллін І.І. Теорія і практика нормованої годівлі великої рогатої худоби: монографія. Житомир: ПП «Рута», 2012. 860 с.
6. Бурлака В.А., Кривий М.М., Шевчук В.Ф. Годівля сільськогосподарських тварин: Навчальний посібник. Житомир: Вид-во ДАЕУ, 2004, 460 с.
7. Ібатуллін І.І., Костенко В.І. Норми, орієнтовні раціони та практичні поради з годівлі великої рогатої худоби: посібник. Житомир: ПП «Рута». 2013. 516 с.
8. Проваторов Г.В., Проваторова В.О. Годівля сільськогосподарських тварин Суми: Університетська книга, 2004. 509
9. Гігієна харчування з основами нутриціології : підручник : у 2 кн. Кн.1 / Аністратенко Т. І. та ін.; За ред. проф. В. І. Ципріяна. Київ : Медицина, 2007. 528 с.
10. Гігієна харчування з основами нутриціології : підручник : у 2 кн. Кн. 2 / Ципріян В. І. та ін.; За ред. проф. В. І. Ципріяна. Київ : Медицина, 2007. 544 с.
11. Дієтологія у термінах, схемах, таблицях, тестах : навч. посіб. / Гребняк М. П., Щудро С. А., Таранов В. В. та ін. Дніпро : Акцент ПП, 2018. 248 с.
12. Основи харчування: підручник / М.І. Кручаниця, І.С. Миронюк, Н.В. Розумикова, В.В. Кручаниця, В.В. Брич, В.П. Кіш. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. 252 с
13. Нагорна Л. Альтернативні кормові компоненти. Наше птахівництво. № 6 (102). 2025. 88-90.
14. Нагорна Л. Годівля індиків. Наше птахівництво. № 2 (98). 2025. 52-53.
15. Нагорна Л. Важлива умова. Наше птахівництво. № 1 (103). 2025. 42-44.

Програмне забезпечення

16. <https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=5583>